

ЛЮДИНОМІРНІСТЬ ЯК СИСТЕМА КООРДИНАТ ДУХОВНИХ ФОРМОУТВОРЕНЬ

*Бабушка Л.Д., кандидат філософських наук,
доцент кафедри філософії НУХТ, м. Київ*

Сучасна філософська ситуація характеризується своєю кризою традиційної проблеми людини, яка обумовлена, з одного боку, визнанням неможливості створення цілісної моделі людини, здатної синтезувати основні філософські й наукові досягнення (остання подібна спроба була здійснена в межах філософської антропології). Показово, що розчарування в конструктивних можливостях філософії здійснюється на фоні достатньо бурхливого розвитку більш прикладних наук про людину (психології, соціології, культурології, етнографії, лінгвістики). З іншого боку, одним з гасел філософії постмодерна стала ідея «смерті суб'єкта», розчинення людини в технічних, вітальних, семантичних та інших процесах. Водночас складно припустити існування філософії без її центральної проблеми, котрою і постає проблема людини.

Очевидно, що сучасна кризова ситуація викликає до життя нові варіанти осягнення природи й сутності людини, відповідно розробку філософії *нового гуманізму*. Проте при подібній постановці останнього варто бути досить обережними за кількома причинами. По-перше, сам термін «новий», який набув негативного значення на рівні буденної свідомості, викликає, м'яко кажучи, недовіру. Цей парадокс, який поставав на європейському підґрунті не вперше, можна спостерігати і в епоху Відродження, коли бажання гуманістів примирити небо й землю, моральність й чуттєвість привело до створення нового типу особистості, гармонійної, у якій чуттєвість піднята до неба, а духовність не відірвана від землі, у якій натомість середньовічної плоті – ідеалізовані почуття, а замість божественного моральнісного закону – закон людський. Однак, під дією того ж парадоксу, гуманісти й оглянутись не встигли, як «цілісний індивід» повернувся з одного боку, своєю стороною

«декадентством», майже гофманським естетизмом, який виразився в маньєризмі, а з іншого – буржуа, який, замість того, щоб без натиску, радісно, граючись і насолоджуючись, слідувати «розумним законам добра», не затримався ототожнити добро з користю, а свою розумну природу – з природою чуттєвою. Саме І. Кант і виступив проти Гоббса, загалом всієї тієї традиції Відродження, яка за кінцевим рахунком породила натуралістичне тлумачення людини. Щось схоже спостерігаємо і сьогодні.

Можливо варто говорити не про «нові», «нео» підходи, що ведуть часто-густо до підміни смислів та смислових аберацій, а все ж звернутися до істинної сутності, онтологічної буттєвості самих понять людяності, гуманності. Для коректного, об'єктивного розгляду варто звернути увагу на певну динаміку визначення даного поняття в «Новітньому філософському словнику» за видавництвом А.А. Грицанова, де «гуманізм є світоглядом антропоцентризму (характерного ще для думки та соціальної практики античності у версіях Цицерона, котрий іменував «гуманістичним» стан естетично завершеної культурної та моральнісної еволюції «істинно людяного» індивіда, та Гаї Юлія Цезаря, котрий здійснював політику «милосердя»), перманентно підлягаючого осмисленню й рефлексії в канонах ціннісних підходів Ренесансу та більш пізніх філософських систем [2, 185]. Вступ авангардних ліберальних держав ХХ століття в стадію розвитку, близької до канонів «постіндустріального», «інформаційного» суспільства, актуалізувала проблему оптимізації функціонування людського фактору в соціальному житті. Гуманізм набув при цьому праксеологічного зрізу «олюднення» і наближеної тематики всієї сукупності загальнокультурних, освітянських, просвітницьких і «соціалізаторських» стандартів. Поряд з цим в ХХ столітті ідеологія та теорія прагматизму, центруючись в кінцевому результаті на ідеї багатомірної обумовленості нашого пізнання природою людини, також виступила як одна з версій філософського гуманізму.

На мою думку, основна проблема у підході вирішення даного питання полягає у філософському аспекті її осягнення. А саме, зверненні уваги на процес виникнення філософії, що моделюється таким чином. Міфічна, синкретично-родова свідомість розпадається на ряд формоутворень – форм суспільної свідомості. А саме: міфологічна, наукова, художня, релігійна, містична, моральна, політична, правова. Останні, досягаючи рівня самоусвідомлення, і переростають в філософію. Самоусвідомлення названих духовних формоутворень і є філософським рівнем розвитку людської свідомості, а саме – рівнем самоусвідомлення. Оскільки філософія є не що інше, як самоусвідомлення людиною самої себе, себе у світі тощо, відтак виникнення філософії – це поліваріативний процес, головним моментом якого є *самоусвідомлення* різнопланових формоутворень духу. В різні історичні епохи і в різних народів цей процес має свої особливості. Будь-яка сфера чи то форма суспільної свідомості: наука, політика, мораль, релігія тощо викликаються до життя через людину, і через неї починаються. Людина в певній ситуації історичній, соціальній, психологічній, екзистенційній повинна бути відправним пунктом філософування. І тоді буде «Україна для людей», і починатися буде з конкретної, звичайної людини, з особистості, тоді й демократія, за словами Ліни Костенко, тим і добра, що при демократії не держава руйнує людину, а людина будує державу. І саму себе, і своє гідне життя, і гуманітарну ауру своєї нації [1, 31].

1. Костенко, Ліна. Гуманітарна аура нації, або Дефект головного дзеркала: Лекція, прочит. в Нац. ун-ті «Києво-Могилянська акад.», 1 верес, 1999 р. – 2-ге вид. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська акад.», 2005. – С.31.

2. Новейший философский словарь // Сост. Грицанов А.А. – Мн.: Изд. В.М.Скакун, 1998. – С. 185.